

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА ТА ВИРОБНИЦТВО МОЛОКА В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті розглянуті проблеми розвитку молочного скотарства в Івано-Франківському регіоні. Проаналізовано чинники, що впливають на ефективність функціонування галузі. Запропоновані шляхи підвищення ефективності виробництва молочної продукції в регіоні.

Скотарство — одна з найголовніших та найдавніших галузей сільського господарства що займається розведенням великої рогатої худоби. В обсязі товарної продукції тваринництва частка молочного скотарства становить більш як 50%. Висока питома вага великої рогатої худоби, порівняно з багатьма іншими видами тварин пояснюється більшою рентабельністю, споживанням дешевих рослинних кормів і відходів переробної промисловості, швидшим та рівномірним обігом засобів. Скотарство дає такі цінні продукти харчування, як молоко і м'ясо, служить джерелом сировини для харчової, шкіряної й інших промисловостей.

Молоко — унікальний продукт харчування, що широко використовується як в свіжому, так і в переробленому вигляді, і є одним із основних продуктів харчування населення. Як засвідчує *таблиця 1 (рис 1)* споживан-

ня мешканцями Івано-Франківщини молока та молокопродуктів протягом зазначеного часу зменшилось на 23,6% і становило 288,9 кілограм на одну особу. В 2001 р. воно зросло на 6 кг.

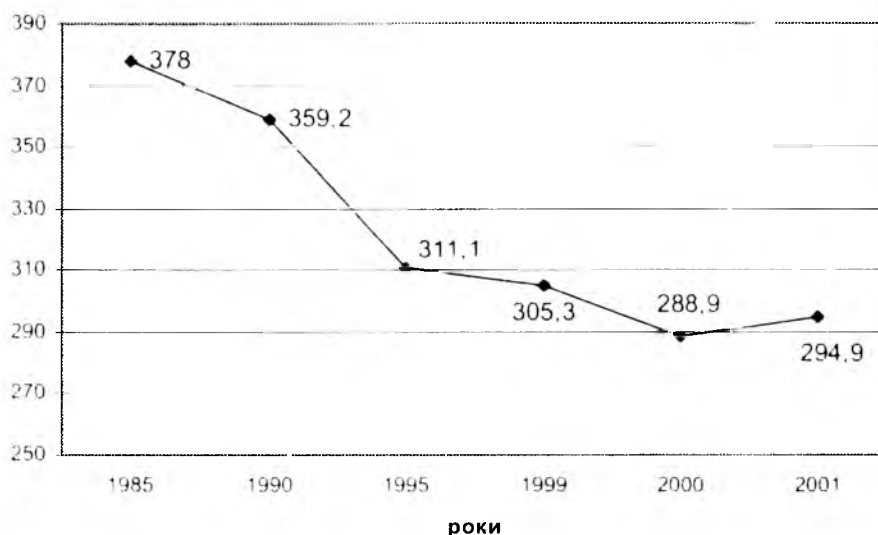
Молочне скотарство має ряд особливостей, що відрізняють його від інших галузей тваринництва та сільського господарства: молочні корови є основними засобами виробництва і беруть участь в багатьох виробничих циклах, а отже, утримання і годування тварин повинні забезпечувати їхню високу продуктивність протягом усього терміну їх господарського використання. Тварини на відгодівлі беруть участь тільки в одному циклі як оборотні кошти; в молочному скотарстві при нестачі в раціоні протеїну надої молока різко знижуються, а у тварин, що знаходяться на відгодівлі, при нестачі протеїну приріст живої ваги не припиняється за рахунок відкладення жиру; оскільки в молочному скотарстві основна продукція поступає, обробляється, зберігається і реалізується щодня, то її втрати при порушенні хоча б однієї з названих ланок бувають значними, при цьому знижується якість продукції та її ціна

Таблиця 1

Виробництво молока всіма категоріями господарств в Івано-Франківській області за 1990-2002 рр.

Показники	Роки					
	1990	1995	1999	2000	2001	2002
Виробництво молока (всіма категоріями господарств), тис. т	571,3	543,8	521,71	522,6	546,9	559,0
В.т.ч. с.г – підприємства	239,2	123,6	45,7	30,5	26,3	21,8
Господарства населення	332,1	420,2	476,0	492,1	520,6	537,2
Поголів'я корів (у всіх категоріях), тис. гол.	219,9	231,4	209,2	202,2	202,6	201,4
В.т.ч.						
у с.г – підприємствах	72,8	49,9	21,2	12,1	9,8	7,7
у господарствах населення	147,1	181,5	188,0	190,1	192,8	193,7
Середній надій молока (у всіх категоріях), кг.	2533	2342	2497	2475	2675	2725
В.т.ч.						
у с.г – підприємствах	2979	2297	1621	1456	2189	2223
у господарствах населення	2285	2360	2516	2588	2705	2751

**Споживання молока і молочних продуктів
(в перахунку на молоко) на одну особу за рік в Івано-
Франківській області протягом 1985-2001 років**



Молочне скотарство характеризується високою питомим вагою корів у структурі стада (від 65 до 90%) і високою часткою вилучення від реалізації молока в структурі вартості товарної продукції. Виробництво м'яса в господарствах молочної спеціалізації обмежене. При 60-70% корів у структурі стада репродукція можлива за рахунок власного відтворення. При більш високій частці корів у стаді репродукцію і розширення маточного стада доцільно здійснювати за рахунок закупівлі теличок у спеціалізованих господарствах. Молочне скотарство розвивається перш за все в приміських зонах, де велика потреба населення в молоці, а також у зонах, де молоко значною мірою використовується для виробництва сирів, масла й іншої молочної продукції.

Продуктивність корів безпосередньо залежить від виходу приплоду. Вченими підраховано, що кожний день періоду виносу телят (норма 60 днів) знижує річний надій від корови на 6 кг. Також велике значення для підвищення молочної продуктивності корів має правильна організація пасовищного періоду, оскільки пасовищне утримання худоби в цих обставинах сприяє зміцненню у молодняка кісткової маси, посиленню м'язової тканини та внутрішніх органів. Недолік моту в дорослих тварин погіршує їхню репродуктивну функцію.

У молочному скотарстві основними виробничими підрозділами є ферми (до їх скла-

ду входять бригади, ланки) і комплекси (тут відокремлюються виробничі цехи). Ефективність виробництва молока вище в господарствах з великими обсягами його продукування. Рівень функціонування цієї галузі в основному залежить від розвитку сировинної бази, тобто виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами та особистими господарствами громадян. У валовій продукції сільського гос-

подарства питома вага виробництва молока становить 22 %.

Проте, як свідчать статистичні дані в таблиці 1, з початку аграрної реформи в Івано-Франківській області відбувається спад виробництва молока. Якщо в 1990 р. його надоді становили 571,3 тис. тонн, то в 1999 р. зменшився до 521,7 тис. тонн, тобто цей показник знизився на 8,7 %. З 2000 р. намітилась тенденція до зростання виробництва молока, і в 2002 р. його рівень становив 559 тис. тонн.

Визначальним чинником, що характеризує стан сировинної бази, є поголів'я корів та їх продуктивність. У 1995 р. в усіх категоріях господарств поголів'я корів становило 231,4 тис. голів. Протягом 1996-2000 рр. ця кількість зменшувалась і під кінець періоду становила 202,2 тис. голів. У 2001 р. поголів'я зросло до 202,6 тис. за рахунок господарств населення, частка яких становить 95,2% в усіх категоріях господарств. Приріст у них досягав 1,3 %, у сільськогосподарських підприємствах зниження поголів'я становило 22 %. За 2002 р. поголів'я корів скоротилося на 0,6 %.

Однією із основних причин скорочення поголів'я є збитковість молочної галузі. Починаючи з 1995 р., кожна вкладена у виробництво молока гривня обернулася для агроформувань усіх форм власності 55,0—2,3 копійки збитку. У 2001 р. майже у двох третинах господарств Івано-Франківщини, що займаються виробництвом молока, воно було нерентабельним.

На незадовільну рентабельність молочної галузі впливають наступні чинники:

Низька продуктивність стада. В сільськогосподарських агроформуваннях протягом останніх двох років поліпшується показник середнього надою молока від однієї корови, проте в цих підприємствах збільшилась кількість низкопродуктивних корів. Майже п'ята частина господарств у 2001 р. досягла надоїв молока на одну корову менше ніж 1000 кг, в кожному другому становили від 1000 до 2000 кг, і лише в кожному десятому були більшими за 3000 кг. Для підвищення продуктивності корів потрібно розводити та поширювати племінні породи поголів'я. З цією метою необхідно створити спеціалізовані селекційні підприємства. Також важливе значення має повноцінне годування стада, для чого цією метою повинна бути сформована міцна кормова база, яка б повністю і рівномірно протягом року забезпечувала потреби тварин у повноцінних та дешевих кормах.

Відсутність достатньої кількості заготівельних підприємств та створення самостійної мережі реалізації. Реформування сільськогосподарських підприємств, розпаювання колективної власності призвело до розриву господарських зв'язків, що формувались десятиліттями між великими переробними підприємствами та виробниками сільськогосподарської продукції. При формуванні нової системи зв'язків сільськогосподарські підприємства, реалізуючи молоко заготівельним та переробним підприємствам, скоротили його надходження на промислову переробку майже у 15 разів порівняно з 1990 р.

Недозавантаженість виробничих потужностей підприємств, що переробляють молочну продукцію. Неритмічні надходження сировини та зростання ціни на неї спричиняють недозавантаженість виробничих потужностей. Крім того, втручання посередників призводить до підвищення собівартості продукції, що в результаті знижує рентабельність. Переробним підприємствам потрібно створювати свої підрозділи, які б налагоджували регулярні поставки сировини для збільшення рівня переробки молока та асор-

тменту продукції, переходу на новітнє обладнання.

Невисока купівельна спроможність населення, що зумовлює збільшення споживання в селах та зменшення у містах. Низький рівень заробітної плати та низька купівельна спроможність населення призвели до того, що міське населення скоротило споживання молока, а індивідуальні господарства основну частину виробленої продукції залишають для власних потреб. Ними у 2001 р. переробним підприємствам продано тільки 12 % виробленого молока.

Низькі заготівельні ціни на молоко. У стимулюванні сільськогосподарських товаровиробників до продажу продукції визначальне місце посідає ціновий чинник та своєчасність розрахунків із постачальниками. За 1999 - 2001 рр. ціни на молоко, закуплене від усіх категорій господарств, зросли майже в 1,5 раза і становили 548,1 грн. за тонну, що й сприяло збільшенню продажу за цей період.

Однак собівартість виробленого молока у більшості господарств є вищою за ціну реалізації. Також порушуються терміни розрахунків за продану сировину.

Підсумовуючи, можна зробити такі висновки:

Без існування прозорого, доступного для всіх виробників ринку сільськогосподарської продукції, на якому б діяли закони попиту і пропозиції, який би регулювався та підтримувався державою (дотувався), не можна говорити про розвиток молочної галузі та сільського господарства в цілому; тільки за умови підвищення закупівельних цін на молочну продукцію, збільшення кількості молока, що переробляється, створення чіткої системи заготівлі молока, підвищення рівня переробки молока шляхом застосування нових технологій можна досягти зниження собівартості молочних продуктів та ефективної роботи всієї молочної галузі.

In the article described problems of development of the milk cattle breeding in the Ivano-Frankivsk region. Conducted analysis of factors, that affect efficiency of production, purveyance and processing a milk. Offered ways of improvement of milk production in the Ivano-Frankivsk region.